

Khai thác các thế mạnh để phát triển du lịch bền vững tại các tỉnh duyên hải Nam Trung Bộ

Nguyễn Văn Nam

Đặng Quang Vinh

Trường Cao đẳng GTVT TW V - Đà Nẵng

Khu vực duyên hải Nam Trung Bộ có truyền thống văn hóa đặc sắc, con người thân thiện và được thiên nhiên ưu đãi nhiều danh lam thắng cảnh. Trong những năm qua, những tiềm năng này đã được các địa phương khai thác để phát triển du lịch. Tuy nhiên, do nhiều nguyên nhân khác nhau, các tiềm năng du lịch ở đây nhìn chung chưa được khai thác hiệu quả và một số trường hợp còn để lại những hậu quả nặng nề cho môi trường sinh thái, đe dọa phá vỡ cảnh quan... Bài viết này góp phần tìm hiểu những vấn đề chung về du lịch bền vững; các tiềm năng, thế mạnh về du lịch của khu vực duyên hải Nam Trung Bộ và các giải pháp cơ bản nhằm khai thác có hiệu quả các tiềm năng đó nhằm phục vụ phát triển du lịch bền vững.

1. Đặt vấn đề

Việt Nam nói chung và khu vực duyên hải Nam Trung Bộ nói riêng có nhiều tiềm năng để phát triển du lịch. Những năm gần đây, nhờ chính sách đổi mới, mở cửa, hội nhập quốc tế của Đảng và Nhà nước, ngành du lịch các địa phương vùng kinh tế duyên hải Nam Trung Bộ có bước phát triển đáng kể, góp phần quan trọng vào phát triển kinh tế-xã hội của các địa phương. Tuy nhiên, tại nhiều diễn đàn kinh tế, các nhà khoa học, các nhà quản lý và chính quyền các địa phương trên đều khẳng định: sự phát triển và đóng góp của du lịch vào sự phát triển kinh tế-xã hội của địa phương là chưa tương xứng với tiềm năng to lớn của nó. Bên cạnh đó, sự phát triển theo phong trào, chạy đua về thành tích, về số lượng... đã để lại những hậu quả nghiêm trọng cho môi trường sinh thái, phá vỡ cảnh quan và thậm chí còn đe dọa đến an ninh quốc phòng. Từ thực tế đó, việc nghiên cứu, tìm ra các thế mạnh về du lịch và định hướng phát triển du lịch bền vững khu vực Duyên hải Nam Trung Bộ là việc làm rất cần thiết.

2. Những vấn đề lý luận về du lịch bền vững

Du lịch được xem là ngành “công nghiệp không khói”, đã và đang mang lại những nguồn lợi to lớn cho các quốc gia. Vì vậy, phát triển du lịch là định hướng lớn, mang tính chiến lược của mỗi nước trong quá trình phát triển kinh tế-xã hội. Tuy nhiên, việc khai thác các nguồn lực, đặc biệt là các nguồn lực từ tự nhiên một cách không hợp lý để phục vụ cho du lịch đã để lại những hậu quả nặng nề cho môi trường. Từ những bức thiết đó, những thập niên cuối của thế kỷ XX, thế giới đã dần chuyển sang phát triển du lịch theo hướng bền vững hay còn gọi là du lịch bền vững.

Du lịch bền vững là một quan niệm mới được hình thành nhằm đề cập đến việc giảm thiểu ảnh hưởng tai hại đến môi trường và xã hội do du lịch mang lại. Khái niệm này là sự tiếp nối của khái niệm phát triển bền vững từ năm 1992. Theo đó, du lịch bền vững là du lịch giảm thiểu các chi phí và nâng cao tối đa các lợi ích của du lịch cho môi trường thiên nhiên và cộng đồng địa phương, và có thể được thực hiện lâu dài nhưng không ảnh hưởng xấu đến nguồn sinh thái mà du lịch phụ thuộc vào. Mạng lưới Tổ chức Du lịch Thế giới của Liên Hợp Quốc (United Nation World Tourism Organization Network - UNWTO) chỉ ra rằng du lịch bền vững cần phải: (1) Về môi trường: Sử dụng tốt nhất các tài nguyên môi trường đóng vai trò chủ yếu trong phát triển du lịch, duy trì quá trình sinh thái thiết yếu, giúp duy trì di sản thiên nhiên và đa dạng sinh học tự nhiên. (2) Về xã hội và văn hóa: Tôn trọng tính trung thực về xã hội và văn hóa của các cộng đồng địa phương, bảo tồn di sản văn hóa và các giá trị truyền thống đã được xây dựng và đang sống động, đóng góp vào sự hiểu biết và chia sẻ liên văn hóa. (3) Về kinh tế: Bảo đảm sự hoạt động kinh tế tồn tại lâu dài, cung cấp những lợi ích kinh tế xã hội tới tất cả những người hưởng lợi và được phân bổ một cách công bằng, bao gồm cả những nghề nghiệp và cơ hội thu lợi nhuận ổn định và các dịch vụ xã hội cho các cộng đồng địa phương và đóng góp vào việc xóa đói giảm nghèo. Phát triển du lịch bền vững tạo ra các cơ hội trong tương lai, được phản ánh ở ba mặt: bền vững về kinh tế, bền vững về xã hội, bền vững về môi trường.

Bền vững về mặt kinh tế trong du lịch chính là việc đạt được các chỉ tiêu kinh tế ở hiện tại như lượng khách đến, thời gian lưu lại của khách, mức độ chi tiêu của khách ảnh hưởng đến doanh thu, mức thu nhập mà người dân địa phương được thụ hưởng từ

hoạt động du lịch ở hiện tại mà vẫn tạo cơ hội đạt được các chỉ tiêu kinh tế trong tương lai. Sự bền vững về kinh tế còn biểu hiện qua việc duy trì và tăng trưởng hợp lý các chỉ tiêu kinh tế qua các thời kỳ.

Bền vững về văn hóa, tức là không gây hại đến các cấu trúc xã hội hoặc văn hóa của cộng đồng nơi mà chúng được thực hiện. Thay vào đó thì nó lại tôn trọng văn hóa và truyền thống địa phương. Khuyến khích các bên liên quan (các cá nhân, cộng đồng, nhà điều hành tour và quản lý chính quyền) trong tất cả các giai đoạn của việc lập kế hoạch, phát triển và giám sát, giáo dục các bên liên quan về vai trò của họ.

Bền vững về môi trường với mục tiêu giữ gìn và bảo vệ tài nguyên để giảm thiểu rồi dẫn đến loại bỏ những tác động tiêu cực hủy hoại môi trường, qua đó tài nguyên được giữ ở dạng nguyên sơ càng lâu càng tốt. Bền vững về môi trường là điều kiện để nâng cao giá trị tài nguyên, nâng cao khả năng thu hút kinh doanh du lịch, gia tăng chất lượng cuộc sống cộng đồng dân cư.

Trong 3 mục tiêu trên, việc bảo vệ môi trường được xem là nhiệm vụ trọng tâm nhất trong phát triển bền vững du lịch.

3. Tiềm năng phát triển du lịch bền vững vùng duyên hải Nam Trung Bộ

Duyên hải Nam trung bộ (DHNTB) là một khu vực rộng lớn thuộc Miền Trung của Việt Nam. Đây là khu vực có nhiều tiềm năng để phát triển kinh tế xã hội nói chung và đặc biệt là tiềm năng để phát triển du lịch bền vững. Nhìn chung, thế mạnh để phát triển du lịch bền vững của khu vực này là:

- Thế mạnh về vị trí địa lý, tự nhiên: Vùng DHNTB gồm 8 tỉnh/thành phố với diện tích 49.409,7 km² chiếm 14,93% diện tích cả nước. Tài nguyên du lịch biển được xem là lợi thế chung của vùng với tổng chiều dài bờ biển của vùng là 1.430 km, chiếm 43,8% bờ biển cả nước, cùng với các bãi biển đẹp, là điểm đến ưa thích của du khách trong và ngoài nước.

Vùng DHNTB có vị trí thuận lợi để phát triển kinh tế xã hội nói chung và du lịch nói riêng: Phía Bắc giáp với vùng kinh tế Bắc trung bộ, phía Tây giáp danh với Tây nguyên và Campuchia, phía Đông là vùng biển đảo rộng lớn và phía Nam giáp với Thành phố Hồ Chí Minh và Tam giác kinh tế trọng điểm Nam Bộ; nơi đây cũng là cửa ngõ của Tây nguyên, của đường xuyên Á ra biển nối với đường hàng hải quốc tế sầm uất...

- Thế mạnh về hạ tầng giao thông: Khu vực này có sân bay quốc tế Đà Nẵng-một trong ba cảng hàng không quốc tế lớn nhất nước và các sân bay nội địa quan trọng như Phù Cát (Bình Định), Cam Ranh (Khánh Hòa), Phú Yên... cùng tuyến Quốc lộ 1A và đường sắt chạy dọc. Về đường biển, duyên hải Nam trung bộ có nhiều cảng biển lớn tạo nên hệ thống cảng biển phục vụ phát triển kinh tế, du lịch của vùng.

- Thế mạnh về tiềm lực phát triển kinh tế: DHNTB

là trung tâm kinh tế-xã của Miền Trung-Tây Nguyên. Các địa phương như Đà Nẵng, Quảng Nam, Quảng Ngãi... đều có cơ cấu kinh tế khá hiện đại, cơ sở hạ tầng khá và đặc biệt còn là nơi có nhiều khu kinh tế mở như Chu Lai (Quảng Nam), Dung Quất (Quảng Ngãi), Nhơn Hội (Bình Định) và khu công nghệ cao Đà Nẵng. Trong những năm qua, kinh tế của khu vực này luôn phát triển ổn định, là điểm đến hấp dẫn của các nhà đầu tư trong và ngoài nước, trong đó du lịch cũng là một thế mạnh trong thu hút đầu tư so với các khu vực khác trong cả nước.

- Thế mạnh về tài nguyên du lịch nhân văn: Vùng DHNTB có hệ thống tài nguyên du lịch nhân văn độc đáo thể hiện qua các di tích lịch sử - văn hóa, kiến trúc nghệ thuật, khảo cổ; các lễ hội văn hóa dân gian; ca múa nhạc; ẩm thực; làng nghề thủ công truyền thống; các bảo tàng và cơ sở văn hóa nghệ thuật; yếu tố con người và bản sắc văn hóa dân tộc. Trong các nền văn hóa tại vùng đất này, nổi bật là các giá trị văn hóa ChămPa đặc sắc và văn hóa cộng đồng dân cư ven biển đa dạng, phong phú.

Lễ hội văn hóa dân gian: Vùng DHNTB sở hữu những nét văn hóa biển đa dạng, phong phú, thể hiện qua đời sống tâm linh của nhân dân. Trong đó phải kể đến lễ Cầu ngư, lễ hội cúng cá Ông, lễ hội Nghinh Ông (thần cá voi)...

Làng nghề thủ công truyền thống: Nghề thủ công truyền thống ở vùng DHNTB có lịch sử phát triển từ lâu đời trên hầu hết các địa phương trong Vùng và đã đưa ra thị trường nhiều sản phẩm không chỉ nổi danh trong nước mà cả nước ngoài. Các làng nghề tiêu biểu có giá trị khai thác du lịch như: đá Non Nước, nước mắm Nam Ô (Đà Nẵng); gốm Thanh Hà, đồng Phước Kiều, lụa Mã Châu, đèn lồng Hội An, mộc Kim Bồng, rau Trà Quế (Quảng Nam)...

Các bảo tàng: Vùng DHNTB là nơi có những bảo tàng độc đáo, mang đặc trưng vùng miền và lưu trữ những cổ vật là tinh hoa văn hóa nghệ thuật, lịch sử của khu vực có giá trị tham quan, nghiên cứu, tìm hiểu. Ví dụ như Bảo tàng nghệ thuật điêu khắc Chăm, bảo tàng văn hóa Sa Huỳnh, bảo tàng Quang Trung...

Tuy nhiên, bên cạnh những tiềm năng, thế mạnh, việc phát triển du lịch bền vững khu vực duyên hải Nam Trung Bộ cũng gặp những khó khăn:

Hiệu quả hoạt động kinh doanh du lịch khu DHNTB chưa tương xứng với tiềm năng, lợi thế cũng như kỳ vọng đặt ra. Du lịch khu vùng DHNTB thời gian qua chủ yếu phát triển theo chiều rộng, thông qua việc khai thác thô các tài nguyên du lịch và thu hút vốn đầu tư vào phát triển hệ thống cơ sở lưu trú, sản phẩm du lịch khá đơn điệu và trùng lặp ở nhiều địa phương, thiếu dịch vụ đi kèm, hạn chế về cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch, giao thông, phương tiện vận chuyển khách du lịch. Nhiều địa bàn có tài nguyên du lịch hấp dẫn nhưng chưa được đầu tư tương xứng với tiềm

năng du lịch, một số tiềm năng du lịch sinh thái quý giá bị đe dọa bởi việc triển khai nhiều dự án phát triển công nghiệp, nghỉ dưỡng, thủy điện như tại Đà Nẵng, Quảng Nam, Bình Thuận...

4. Một số giải pháp

Để khai thác có hiệu quả các tiềm năng, thế mạnh phục vụ cho phát triển du lịch bền vững khu vực này, cần thực hiện một số giải pháp sau:

Một là, đẩy mạnh công tác nghiên cứu, điều tra cơ bản các điều kiện tự nhiên, tài nguyên và môi trường trong khu vực; xác lập luận cứ khoa học để tăng cường quản lý nhà nước, phát huy tiềm năng, lợi thế về điều kiện tự nhiên, đặc biệt là tài nguyên biển, vùng ven biển và hải đảo. Bên cạnh đó, nghiên cứu, khảo sát và quảng bá về các di sản về văn hóa, lịch sử cũng là việc làm quan trọng nhằm kết hợp hài hòa giữa lợi thế về tự nhiên với lợi thế về văn hóa phục vụ phát triển du lịch bền vững.

Hai là, phát triển bền vững du lịch biển đảo. Phát triển du lịch biển, đảo một cách bền vững ở khu vực DHNTB đòi hỏi phải quản lý tất cả các dạng tài nguyên một cách chặt chẽ, khoa học để có thể đáp ứng các nhu cầu kinh tế, xã hội và thẩm mỹ trong khi vẫn duy trì được bản sắc văn hoá, các quá trình sinh thái cơ bản, đa dạng sinh học và các hệ đảm bảo sự sống.

Ba là, thực hiện liên kết vùng trong phát triển kinh tế - xã hội nói chung và trong phát triển du lịch nói riêng. Các địa phương trong vùng cần có sự phối hợp chặt chẽ nhằm trao đổi kinh nghiệm, thông tin về thị trường du lịch, các kế hoạch hợp tác để và hình thành các tour du lịch mới, tạo ra các sản phẩm du lịch đa dạng và độc đáo; phối hợp tổ chức xúc tiến du lịch ở tại các nước trong khu vực và trên thế giới.

Bốn là, đào tạo và phát triển nguồn nhân lực. Giải pháp này được coi là nhân tố cốt lõi của của sự thành công cho phát triển du lịch bền vững. Trong điều kiện của các tỉnh của khu vực duyên hải Nam Trung Bộ, việc đào tạo nguồn nhân lực cho phát triển du lịch bền vững là giải pháp vừa cấp bách, vừa lâu dài nhằm từng bước nâng cao hiệu quả của du lịch bền vững vùng DHNTB.

Năm là, thực hiện tốt công tác quy hoạch phát triển du lịch. Trên cơ sở quy hoạch phát triển du lịch vùng duyên hải Nam Trung Bộ của Thủ tướng Chính phủ tại Quyết định số 2350/QĐ-TTg ngày 24/12/2014 về "Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch vùng duyên hải Nam Trung Bộ đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030" các địa phương phải cụ thể hóa, xây dựng định hướng, kế hoạch thực hiện để triển khai đúng tiến độ.

Sáu là, tăng cường hợp tác quốc tế trong liên kết phát triển du lịch bền vững. Mô hình phát triển du lịch bền vững đã được các nước trên thế giới triển khai thực hiện, đặc biệt là những quốc gia có nền kinh tế phát triển. Do vậy, các địa phương vùng duyên hải

Nam Trung Bộ cần đẩy mạnh quan hệ hợp tác quốc tế về nhiều lĩnh vực nhưng trước mắt cần tăng cường liên kết với các nước về kinh nghiệm quản lý phát triển du lịch bền vững để từ đó xác định hướng đi phù hợp.

Bảy là, bảo vệ bền vững tài nguyên, môi trường phục vụ phát triển du lịch bền vững.

5. Kết luận

Duyên hải Nam Trung Bộ là khu vực có nhiều tiềm năng, thế mạnh để phát triển du lịch bền vững. Để những tiềm năng đó trở thành nguồn lực phục vụ hiệu quả cho sự phát triển kinh tế-xã hội nói chung và du lịch bền vững nói riêng, đòi hỏi sự nỗ lực to lớn của các địa phương cũng như vai trò điều tiết vĩ mô của Nhà nước. Yếu tố không thể thiếu để thúc đẩy sự phát triển của du lịch bền vững vùng duyên hải Nam Trung Bộ chính là xác định được các tiềm năng, thế mạnh của mình, đồng thời có các giải pháp phù hợp để khai thác, sử dụng các tiềm năng đó một cách hiệu quả, bền vững./.

Tài liệu tham khảo

Trần Quới (2015) Phát triển du lịch vùng duyên hải Nam Trung Bộ: Lấy biển, đảo làm mũi nhọn, <http://phuyentourism.gov.vn/print/phan-trien-du-lich-vung-duyen-hai-nam-trung-bo-lay-bien--dao-lam-mui-nhon-5452.html>

Hà Văn Siêu, Đào Duy Tuấn (2012), Quy hoạch phát triển du lịch các tỉnh duyên hải miền Trung trong liên kết phát triển vùng, Viện Nghiên cứu Phát triển kinh tế xã hội Đà Nẵng, <http://dised.danang.gov.vn/LinkClick.aspx?fileticket=aiJcC5CT%2FM%3D&tabid=70>

Quyết định số 2350/QĐ-TTg ngày 24/12/2014 của Thủ tướng Chính phủ về "Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch vùng Duyên hải Nam Trung Bộ đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030"

Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch thành phố Đà Nẵng (2011), Chương trình phát triển du lịch thành phố Đà Nẵng giai đoạn 2011-2015

Cơ hội và thách thức cho phát triển du lịch miền Trung và Tây nguyên, báo Thừa Thiên Huế, ngày 18/02/2019 tại: <https://thuathienhue.gov.vn/vi-vn/Chinh-sach-moi/tid/Co-hoi-va-thach-thuc-cho-phat-trien-du-lich-mien-Trung-va-Tay-nguyen/cid/2BEA0540-FCA4-4F81-99F2-6E8848DC5F2F>

Hội nghị phát triển du lịch miền Trung - Tây Nguyên, ngày 16/2/2019, <http://vpccp.chinhphu.vn/Home/Thu-tuong-du-Hoi-nghi-phat-trien-du-lich-mien-Trung--Tay-Nguyen/20192/25488.vgp>